

IPARMŰVÉSZELETÜNK KÜZDELMES ÉVEIBŐL

A félszázados jubileum alkalmából felkérésünkre egész sereg jeles tervező művészeink, iparosunk és műbarátunk szíval meg az alábbi emléksorokban. Egy-egy kedves emléküket, megmaradt régi élményüket vetették papírosra, hogy a küzdelmes évtizedek háttére újra megvilágosodjon.

A Magyar Iparművészeti Társulat alapítása körülbelül összeesik azzal az idővel, mikor a modern iparművészet angol és amerikai megmozdulásai érezhetőek voltak egész Európában és így nálunk Magyarországon is. Egyes iparművészeink már terveztek az újabb irányban, de mindig magyar érzéssel. A párizsi 1900-as világiállításon megjelent munkáink már ilyenek voltak. A modern iparművészeti irányért nem kellett erősen harcolni, küzdeni, csak meg kellett téríteni az embereket. Ez érthető is. Minden kultúremberben van valami, ami a hagyományhoz, a klasszikushoz köti, de azért nem zárkózik el az újtól és könnyen megérti a vonal, a forma és a szín szerepét.

Az iparművészeti oktatásunkra nagy hatással volt Walter Crane-nak és az angol „National Competition“-nek 1900-ban Budapesten rendezett kiállítása. Ez utóbbi „Nemzeti Verseny“ minden évben az angol iparművészeti iskolák tanításainak legjobb eredményét mutatja be Londonban. E kiállítás hatása alatt, már 1901 augusztusában indult meg a fővárosi iparrajziskolában a műhelyoktatás, melynek eredményeit a külföldön nemzetközi kiállítások is elismerték.

A modern iparművészeti oktatás bevezetése feltételezte a modern rajzoktatás bevezetését is. Ez irányban már 1902-ben nagy mozgalmat indított meg az Iparrajziskola. Külföldi tanulmányútra küldte tanárait, tanfolyamokat rendezett, felolvasásokat és bemutatókat tartott. Hatása messze körökben volt érezhető. **ÁGOTAI LAJOS**

A félszázados jubileum alkalmából szívesen emlékezem vissza életem két epizódjára. Az egyik: amikor a Berliner grosse Kunstausstellung katalógusának bekötését rám bízta, jelentős nemzetközi rajzosok vettek részt a tervpályázaton. Magyaros motívumú tervekkel győztem, mert akkor bizony még exportáltunk terveket!

A másik emlékem arra az időre vonatkozik, amikor Bánffy Miklós gróf és Tóry, későbbi igazságügy-miniszter személyes felügyelete alatt éjjel-nappal dolgoztam a koronázási esküiraton. Vidáman, szinte füttyűrészve mentem bele az archaikus, magyaros motívumok rajzolásába. Amikor elkészült, átadtam a nagy komiténak, Tóry miniszter, Tisza István, Lukács László voltak jelen. A legvégén, kis ornamentumok között, aláírtam. Lukács László emlékeztető reszkető fejét felém fordította, azután a kezében tartott munkától elfordulva, így szólt: „Maga már aláírta. A király, meg Csernoch majd utána.“ Nevetett. És Tisza felé fordulva, még hozzá tette: „Elbizakodott művészek!“

FALUS ELEK

Közel 40 éve annak, hogy az Országos Magyar Iparművészeti Társulattal közelebbi kapcsolatba jutottam. Kicsinyes és küzdelmes viszonyok között készült a társulat az 1896-i millenáris kiállításra; ennek kapcsán a külföldön működő tervezőket hívta fel pályázatra és tervek beküldésére. Akkor külföldön éltem s így ismerkedtem meg Ráth György elnökkel, kinek tanácsára mint önálló iparművészeti tervező Budapesten telepedtem meg.

Bizony, jó hosszú ideig tartott nálunk, míg nagyobb és kisebb iparosainkat meg tudtuk győzni arról, hogy kiállításokon, berendezéseknél jó tervekre szükség van és a tervezőt meg kell fizetni. Kezdetben az Iparművészeti Társulat díjmentesen bocsátotta a terveket műiparosaink rendelkezésére. A magán megrendelő mindaddig alig fordult tervezőhöz, ha iparművészeti vagy lakásberendezési tervekre volt szüksége. Nem is tudta megérteni hogy a tervező igénybevételével minden tekintetben jobban jár, mintha csak úgy egyszerűen rábizza magát laikus tudására.

Ráth Györgynek, az Iparművészeti Társulat ötletekben gazdag elnökének és a alkotó munkáinak társainak csak szívós munkával sikerült megérteni és elérni azt, hogy úgy a publikum, mint a kissé kényelmes, de mindig jóakarátú hivatalos tényezők, meleg érdeklődéssel és megértéssel lettek hívei az Iparművészeti Társulat kiállításainak.

Később azután gyönyörű népművészetünkből merített magyar formakincsünk felhasználása és fejlesztése adta meg kiállításaink jellegzetes értékét, külföldi megbecsülését és gazdag elismerését.

A magyaros irány nyomán járó szép és hálás eredményt tartom a legbiztosabb talapzatnak. Iparművészetünk egész jövődjét bátran lehet erre építeni. **FARAGÓ ÖDÖN**

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat vezetőségébe a legszomorúbb időben, 1919-ben kerültem be, néhai Thék Endre elhalálása után, annak helyére. Néhai elnökünk, Alpár Ignác, és az azóta szintén elhalálozott igazgatónk, Györgyi Kálmán megható szeretettel ragaszkodtak a társulat fennmaradásához és ebben támogatta őket az egész vezetőség is. Néha bizony a tisztviselők fizetését is ők adták össze.

Ami a speciális lakásművészeti kiállítást illeti, a gyengébben sikerült 1922. évi után, amikor tervpályázat nélkül, csupán a meglévő készletből állították össze az anyagot az egyes kiállítók, sokat várnak a már folyamatban lévő jubiláris kiállítás megszervezésétől, mert társulatunk most olyan kezekben van, hogy a művészi és gazdasági szempontok egyaránt érvényre jutnak.

HOSSZÚ ISTVÁN

A magyar építőművészet nagy harcát a korszerűség és a nemzeti jelleg érdekében kétség-telenül az iparművészet harca előzte meg ugyanezekért a célokért. Azokban az időkben, a századfordulón, amikor a szecesszió már agonizálni kezdett, elsősorban a magyar iparművészetnek lelkes munkásai voltak azok, akik utat mutattak az építésznek is, milyen módon válhat igazán magyar jellegűvé építészetiünk is Lechner Ödön igéinek igaz megértése és nem pusztán formaművészetének utánzása nyomán. Érdekes véletlen, hogy a népies művészetből kiinduló magyar iparművészetnek szerény személyemmel együtt számos fiatal építész vált igaz apostolává, olyan időkben, amikor mint építészek, nem igen juthattak szóhoz. Ha ninesen Györgyi Kálmán, még nehezebben bontakozhatott volna ki ez a konstruktív népies irány építészetiünkben. Ennek a szerkezetileg is magyar iránynak első dokumentumai nem épületeken, nem marandó alkotásokon hirdették ennek az iránynak jogosságát és szépségét, hanem kiállítási installációkon és pavillonokon. A legragyogóbb szépségű alkotásokat is lebontották néhány hónap múlva. Csak — illusztrációk, fényképek maradtak róluk. Sokszor fáj a szívünk, amikor látnunk kellett ilyen alkotások romjait, törmelékeit. Éreztük, hogy ezek az alkotások magyarabbak, nagyobbszerűek, mint amelyeket ezek után kőből felépíthetünk. De már akkor boldogan tapasztaltuk azt is, hogy milyen termékenyítő hatásuk volt ezeknek az alkotásoknak az egész magyar építészetre. A század elején, a háború előtt elért nagy sikerek, bámulatos felbuzdulásunk évtizede, egyik legszebb fejezete az egész magyar kultúra történetének is. JÁNSZKY BÉLA

Ezerkilencszáztizenháromban kezdődött személyes kapcsolatom az Iparművészeti Társulattal. Akkor nyertem meg még mint képzőművészeti főiskolai hallgató a központi járásbíróóság belső berendezésére a társulat útján hirdetett bútorpályázat díját. Ez időtől kezdve úgy a társulat, mint lapja, a Magyar Iparművészet minden küzdelmének szemtanúja voltam és abban személyesen is résztvettem. 1914. év nyarán, az utolsó békebeli kiállításon még sikerült résztvennem. Ekkor rendezte a társulat az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum helyiségeiben „A gyermek” kiállítását. E kiállítás keretén belül először rendeztem az üvegesarnokban a tehetséges gyermekek rajzai-ból és munkáiból az anyagot. Ettől kezdve jöttek a küzdelmes évek. Nemcsak tanuja, de aktív részese voltam annak a sok küzdelemnek, amit a háború alatt és után folytatni kellett a pénztelenség, széthúzás és meg nem értés miatt, hogy a társulatot és lapját, a Magyar Iparművészetet fenntarthassuk és a jövő számára átmenthessük. A pénz, érdeklődés és támogatás hiánya és egyéb nehézségek mind rendkívüli erőfeszítéseket kívántak. És alig hogy kezdtünk a társulat ügyeivel valamennyire rendbejönni és megerősödni, bekövetkezett a társulat életének legválságosabb fordulata Györgyi Kálmán igazgatójának halálában. Életem legnehezebb időszakát én is akkor éltem át. Mikor egyedül maradván a társulat ügyeinek intézésével hivatalból is megbízva még nagyobb erőfeszítéssel

kellett küzdenem az átvett szellemi és anyagi értékek átmentéséért addig, míg akadt utód, aki ezt a súlyos örökséget eredményesen elgondozhassa.

F. KOVÁCS ERZSÉBET

Tizenöt sort a magyar iparművészet küzdelmeiről? Sok is — kevés is. Birkózás az anyaggal az első küzdelem: kihozni az anyag igazi képét. Küzdelem a szerkezettel, az egyszerűség nevében. Pár-baj a célért, hogy a kényelem hamisítatlanul és maradék nélkül érvényesüljön. Harc a formáért, a tiszta, nemes, a tárgy igazi lényegét adó formáért. Ezek a háborúsidik, erőpróbák a mindennapi életemhez hozzátartoznak. Az érvényesülésért nem verekedtem soha. Jöttek jó emberek és rendeltek nálam könyvet, bútort, lakást, házat, ahogy szomszédomban a nemes eszmadiánál papucsot, cipőt, eszimat. Igyekeztem derekasan megfelelni a feladatnak — mert mindig feladatnak éreztem és gyönyörű erőpróbának ezt a tusát —, a vízió és az anyag, a régi megkötöttség és az új lehetőség, a szokás és felszabadulás küzdelmét. Nem is ocsudtam föl idáig, hogy munkásságom huszonöt éve alatt nem igen csináltam mást, mint a szabad polgár házát, lakását és üzletét. Most utólag konstatalem, hogy munkáim között alig akad valami, ami a közösségért van: fürdő, iskola, középület. Elmerültem néha napokig egy szép szék vonalaiba, ahogy egy kis ház alaprajza álmaimat ma is nyugtalanítja: hogyan formáljam meg azt, amit logikusnak, világosnak, tisztának érzek képzeletemben. Ebben a harcban folyt el életem huszonöt esztendeje, ezt tudom csak ebben a pár sorban röviden elmondani, akár a korai éveim díszesen kialakított bútoraira, akár az utolsó évek egyszerűen elgondolt házaira, lakásaira és üzletkiképzéseire gondolok. KOZMA LAJOS

A külföld új művészeti meglátásai csak e század első éveiben jutottak a közönség szélesebb rétegei elé, mint már elismert, új művészeti irányok. A képzőművészeti fejlődést követte az alkalmazott művészet. A közönség közönye akkor is olyan volt, mint most.

Emlékszem, hogy mikor 1905-ben, ősszel elindultam Elzászba és Párizsba, Goldberger Leó dr. így búcsúzott: „Szép, szép, kedves barátom, ha művészi eredmény reményében kimégy oda, de ne feledd el, itthon mi nem használhatunk koncert-hegedűst, amikor csak a nagydobot tudjuk játszani. Mert a mi vevőközönségünk a kommerszizlést keresi, legtöbbet kispolgároknak, munkásoknak és parasztoknak adunk el, nem az úri közönségből élünk. Kívánom, hogy sikered legyen, de nem igen hiszek benne.”

Akkor, a jó békeidőkben, a nagy osztrák-magyar monarchia összes ipari vidékei, Németország és Franciaország hozták be a finomabb művészi mintákkal bíró ruhaszöveteket, a gyáraknak pedig a rajzokat a külföldi rajzműtermek utazói mutatták be. A mai időknek kellett jönni, hogy budai Goldberger Leó dr. pályázatát tűzzön ki a társulatnál szövetmintákra és azóta is több volt tanítványomat alkalmazta, mint rajzolókat. Ebben, társulatunkkal karöltve, úttörő munkával előljárt és kívánatos

volna, hogy a gyáripár többi exponense példáját kövesse.

A magyar textiltervezésért vívott harcunkban nemesak ezeken a területeken maradtunk. Az 1910-es évek körül megalakítottuk a budapesti textilműhelyt. Kozma Lajos, Menyhért Miklós, Románé Goldzieher Klára és én voltunk a tagjai. Brokátjainkat a kispesti Hungária Jaquard-gyár szötte, nyomtatott szöveteinket pedig magyar és osztrák gyáraknál nyomtattuk. De kiűtött a háború, Románé pedig, aki kiváló iparművész volt, pályát változtatott. A háború után, természetesen, az összeomlás végetvetett a textilműhelynek is.

Ebben a harcban az Iparművészeti Társulat a kezdettől fogva a mai napig mindig támogatott. Remélhető, hogy ami nekünk nem sikerült, az idegen és másolt mintáknak teljes kiküszöbölése, a jövő generációnak már sikerülni fog.

LAKATOS ARTHUR

Emlékképek rajzanak lelki szemeim előtt... A kezdet. A volt Sugár út (mai Andrassy út 24) alatt lévő magyar iparművészeti bolt. A régi Zeneakadémia épületének harmadik emeletén lévő új Iparművészeti Társulat kis titkári szobája. Mily hosszú út — a mai állapotig!

Elképzelhetetlen erőfeszítéssel és kitartó, lelkes munkássággal. Sok kiváló iparművész, sok új erővel párosulva, — sokszor gyönyörű sikerek, de rengeteg sok csalódás is!

Mindig új eszmékkel, új erővel előre, nekilendülve új küzdelmeknek! Sok-sok szép álom és örökös reménykedés.

Ez az Országos Magyar Iparművészeti Társulat ötven éve!

Ez a mi jubileumunk! LIGETI MIKLÓS

Ezen a szép ünnepen, íme néhány gondolat, mely annyira féltett közös eszményünk, az iparművészet érdekében kívánczik a nyilvánosság elé.

Végigtekintünk a ma keletkező épületeken. Tárnyilagosan meg kell állapítani, hogy ezek megalkotásánál eddig soha nem tapasztalt gyakorlatias észszerűség és takarékoság jut érvényre. Ez az egyszerűsége való törekvés ma már a ridegségbe esap át és teljesen nemzetközi jellegénél fogva meglehetősen hidegen hagy bennünket. Ez az oka, nagyrészt, hogy iparművészeink helyzete olyan szomorú, talán legszomorúbb az összes szellemi foglalkozásúak között. Pedig az egész világon bárhol is derekasan megállnak a helyüket. Ez a tehetséges nemzedék feltétlenül megérdemelné a támogatást. De miképpen? Főleg munkaalkalmakról kell gondoskodni. Nem ingyenebédet és egyéb demoralizáló könyöradományokat nyújtani. Intézményesen kellene arról gondoskodni, hogy bármily szerény munkalehetőségek keretében, főképp városi és állami építkezéseknél, átalakítási és berendezési munkáknál foglalkozást nyerjenek. E művészeti feladatok fedezésére az építési összköltségek bizonyos meghatározott százaléka használtassék fel, amire egyébként már több ízben intézőköröktől ígéretet kaptunk.

De arról is helyes volna intézkedni, hogy az építési engedélyek iránti kérelmek egy művészi,

pártokon felül álló teljhatalmú bizottság bírálata alá kerüljenek, a műszaki elbíráláson kívül. Ezzel kettős célt érhetnénk el. Jó hatással volna ez a mai modern és időszerű építészeti felfogás korszakában egy nagyvonalú, egyben megnyerő magyaros építkezés kifejlődésére. Másrészt pedig ez a magyaros felfogás jóval több munkalehetőséget is biztosítana iparművészeinknek.

MÁTRAI LAJOS

Harmincéves munkásságom legnagyobb részét a magyar egyházművészetet szolgálta. Vállaltam az akkor kopár tarlón e nehéz szerepet, mert nehéz, küzdelmes munka volt és tart ma is. Sok-sok meg nem értéssel és elrontott ízléssel kellett megküzdeni. Volt sok bosszúság, de volt sok, kis és nagy öröm is, látni a mások igaz örömét, mert van még ma is művészetet szerető és megértő mecénás, de ritka, mint a fehér holló.

A legemlékezetesebb esemény ezen a pályán mégis egy esekély javítási munka volt. 1917 január 3-án, a koronázás utáni napokban, a Mátyás-templom sekrestyéjében, mikor a koronázási jelvényeket közszemlére tették. A koronaórség jelenlétében, az akkori udvari ékszerész két ötvössegédével a Szent Koronán javításokat eszközöltünk. A sors különös kegyének tartom, hogy a Szent Korona a kezemben lehetett. Nekem, magyar művésznek, nagy, felejthetetlen élmény volt ez.

MEGYER MEYER ANTAL

Ezerkilencszáztizennégy június havában volt. A Magyar Iparművészek Testületének egyik ülésén egyhangúlag elhatároztuk, hogy művésztelepet létesítsünk, mely mindenféle szakmájú művészeink színéjavát az egész ország művészi kultúrájának irányítására közös munkában fogja egyeíteni.

Tervünket már másnap úgy a székesfőváros, mint az állam a legmelegebben fogadta és kivételhez az anyagi és erkölcsi támogatást megígérte.

Néhány nap után már az építési telek keresésével foglalkozhattunk. Néhányan pedig megbízást kaptunk a kultuszminisztériumtól, hogy külföldön is végezzünk e kérdésbe vágó tanulmányokat.

Augusztus 4-én lett volna Menyhért Miklós építészbarátommal találkám Nürnbergben. Nagyon szép és tanulságos körútra készültünk... Augusztus 4-én jött az általános mozgósítás és ezzel kezdetét vette a világháború.

Országunk művészi kultúrájának tervszerű központi irányítása felelős művészeink által a háború óta sem vált feleslegessé és bizony a művészi kultúra sem mellékes dolog. A mechanikus lelket és szellemet öllő élet ezt ma jobban megkívánná, mint valaha. Hiszen igaz kultúrát létrehozni és fenntartani csak a művészet tud, mivel ez van elsősorban hivatva a vallás és erkölcsi igazságait érzékeltetően, elevenen megéltetni.

Így volt ez minden nagy kultúra idején. MOIRET ÖDÖN

A magyar iparművészetnek soha sem volt párszittal kirakott rózsás útja. Nem volt meg iránta fentről sem az a kellő pártfogás, szeretet és megértés, amelyet jogosan megérdemelt volna.

A magyar iparművészetnek mindenkor csaknem teljesen saját erejéből kellett minden irányban az úttörő munkát végeznie. A háború előtti időkben mindennek ellenére gyönyörű lendülettel tört elő iparművészetünk a fejlődés útján. Kiállításai sok iparművészt és műiparost emeltek a hírnév szárnyaira.

A háborús évek, sajnos, a társulat anyagi erejét nagyon megtörték. Az évek óta tartó gazdasági válság szintén igen kedvezőtlen hatással van az iparművészetre. De a válság ellenére a társulat ismét erőgyarapodást mutat. Az ötvenéves évfordulón előreláthatóan ismét nagyobb arányban és megfelelő köntösben mutathatja be iparművészetünk mai színvonalát.

NAGY ANTAL

Remélem, nem sértek meg senkit és nem is leszek egyedül azon véleményemmel, hogy az Iparművészeti Társulat átment már egy epokára az ő aranykorán. Hogy mikor kezdődik ismét egy új korszak, amelyik fel tudja hajtani az aranykorszakig? Nem sejthetjük, de remélni kell, hogy ismét elkövetkezik. Egy bizonyos, hogy nem kellemes a szegénységből visszaemlékezni a virágzó korszakra, arra, amikor Ráth György idejében minden nehézségre volt ír, nyitva állt egy varázsos erszény, egy drága biztató szó, szívből jött lendületadás, amely egy öreg úr szájából oly atyailag hangzott. Az Iparművészeti Társulat irodája mint egy felvert hangyaboly úgy nyüzsgött, hemzsegett a ki-bejáró kiváló iparosoktól és művészekről, akiket Ráth György úgy tudott összekapacitálni, hogy örömmel dolgoztak együtt. A művész meglepetésesen örömmel látta rajzát megvalósulni, az iparos lelkével rajta volt, hogy a művész intencióit eltalálja. Ez az egymás területében való tapogatózás nagyot lendített mind a kettőn, hogy nyomán kifejlődhetett ez a fogalom: iparművészet. Az az ipari alkotás, amelyet egy fejlett ízlésű művész irányító rajza fémjelzett, igenis, joggal viselhette — nem egy esetben — a műalkotás elnevezést. Készült is akkoron nem egy ilyen darab. Ám az idők változtak, az ízlésről nem disputálhatunk, új utakról is beszélnek, a régi nyomokat is tiporják, mindegy, nem baj, csak meg ne álljon, mert az a halál.

NAGY SÁNDOR

Negyvenöt éve vagyok tagja társulatunk választmányának. Mint olyan, az Iparművészeti Társulat munkájában, különösen mint a kiállítási bizottság és számtalan pályázati bírálóbizottság sok éven át volt elnöke, élénken résztvettem.

A társulat lapja: „A művészi ipar“, Pasteiner Gyula egyetemi tanár szerkesztésében csak kis terjedelemben és nagyon szabálytalan időközökben jelent meg mindaddig, míg Ráth György elnök, javaslatomra, Györgyi Kálmánt bízta meg ennek szerkesztésével. Györgyi, mint szerkesztő és titkár, később mint igazgató, felbecsülhetetlen munkát végzett a magyar iparművészet fejlesztésén és annak népszerűsítésén.

Negyvenöt évvel ezelőtt az építészet éppúgy,

mint az iparművészet, teljesen a régi stílusokban élte ki magát, míg az azoktól való függetlenítesés és új stíluskeresését célzó törekvések a szecesszióhoz vezettek.

E külföldi befolyásokkal szemben Ráth György nyomtatékosan buzdította a tervező művészeket a magyar jellegű munkára, mely az 1900. évi párizsi világkiállításon általános sikert aratott. Azóta mélyült ki a magyar népművészet, a kalotaszegi, székely, matyó, sárközi, drávamenti stb. vidékek tanulmányozása, ami tagadhatatlan hatással volt az egész magyar iparművészetre és teljesen reformálta a magyar kézimunkaoktatást.

Így az elmúlt korszakok stílusainak utánzásából az önálló, új stílus keresése felé haladtunk, amikor a hagyomány hívei harcba kerültek a haladókkal. Ezután harcoltak a nemzetközi szecesszionisták a nemzeti stílus barátaival és a háború után harcban állnak a díszítőművészek a minden ékítményt kiküszöbölő német „Sachlichkeit“ törekvéseivel. Így kell ennek lenni, mert a művészetnek élnie, azaz alakulnia kell. Kell, hogy harcossai legyenek, mert ezek a fejlődésnek előmozdítói. NÁDLER RÓBERT

Mély benyomásokkal emlékezem vissza azokra a felejthetetlen napokra, amelyeket 1911-ben Turinban a világkiállítással kapcsolatban eltöltöttem. Csodálatosan szép volt az az éjjel-nappal munkában eltöltött esztendő Olaszországban, mely idő alatt öntöttük formába néhai társammal, Tóry Emillel azokat a gondolatokat, amelyeket itthon megálmodtunk. Attila vezéri sátorának konstrukcióját tükrözte vissza a magyar pavillon hármaskupolája, mint a magyar címer hármaskupolájának testbe formált mása. Akkori munkatársaim: szobrászok, festők, iparművészek, élükön a nagyszerű Zsolnay Miklóssal, nagy alkotásaikkal hirdették az akkori nagy időket. Az egész világ osztatlan elismerése volt osztályrészünk, éreztük, hogy Európa megint egyszer tudomást vett rólunk.

POGÁNY MÓRIC

Az 1885-i Országos Kiállítás esztendejében tartotta az Országos Magyar Iparművészeti Társulat alakuló ülését, az Andrássy úti régi Zeneakadémia üléstermében. Egyike vagyok azoknak a még élőknek, aki ezen az emlékezetes ülésen, mint 20 éves fiatalember, résztvettem és a társulat megszületésénél ott voltam. Azóta ötven év perdült le és e hosszú idő alatt iparművészetünk sok-sok eseményében tevékeny részt vettem. Fejlődésének minden fázisát átéltem.

Ha most egy félszázad távlatából visszatekintek a szerény kezdetre, akkor emlékezetemben meg elevenedik Ráth György nemes alakja, aki izzó lelkesedéssel, a célok helyes felismerésével, fáradságot nem ismerő, páratlan kitartással vetette meg alapját iparművészetünk nemzeti irányban való kialakulásának. Ma nyugodtan állapíthatjuk meg: a vetés jól volt elvetve.

RÓTH MIKSA

Az iparművészetet az ősi kínai kultúra termelte ki. Talán nem véletlen, hogy a magyar iparművészet népművészeti alapon fejlődött ki és talán nem messze jár az igazságtól, aki ebben turáni hatások jeleit látja.

Ha kultúránknak valamelyik ága nemzeti és magyar, akkor iparművészetünk kétségtelenül az. Ezt elégtétellel állapíthatjuk meg az Országos Magyar Iparművészeti Társulat 50 éves jubileumán.

Reméljük, hogy a következő félszázad a további fejlődés korszaka lesz, amely iparművészetünk máris nagy külföldi hírnevét világhírré fogja növelni. Ennek csak az lehet a biztosítéka, hogy a fejlődés iránya megmaradjon különlegesen magyar-nak és nemzetinek. Ezt várja tőle a külföld is, amely benne éppen a máshol nem található magyaros formanyelv kifejezéseit várja. Így nemcsak kultúrtejesítmény lesz iparművészetünk, hanem egyszersmind igen jelentékeny nemzetgazdasági tényező is.

És ami a fő: csináljunk az iparból művészetet és ne pedig a művészetből ipart!

SEENGER BÉLA

A kilencszázas évek első felében nagy volt a forrongás a fiatal iparművészet berkeiben. Az elégedetlenkedő fiatalság körülbelül ugyanazon sérelmeket hangoztatta, vetette az Iparművészeti Társulat vezetőségének, választmányának szemére, mint amit az azután következő forrongók.

Alulírott nagyon bátor legény hírében állhattam, mert az elégedetlenek engem választottak be a társulat választmányába, hogy az iparművészifjúság érdekeit képviseljem az ott helyetfoglaló öregurakkal, közömbösökkel, meg nem értőkkel szemben.

Beállítottam az ülésekre és árgusszemekkel kerestem az „ellenséget“.

Az öreg urak kedvesen fogadtak, bekapcsoltak a munkába és minden józan prozopiciómat örömmel vállalták. Egy szóval azt tapasztaltam, hogy itt tárt karokkal várják a lelkes fiatalokat.

Ez a szellem tradicionális az Iparművészeti Társulatnál, mely a magyar kultúra egyik erős pillére.

Én pedig, az egykori heves ifjú, kalaplevéve gondolok vissza a kidőlt régiekre, kiket megostromolni jöttem...
TELCS EDE.

Nem szokásom a múltba tekinteni, sőt a Ma is kevésbé érdekel. Mintha a lelkemből írta volna a költő: „Útálom a Mát, ezt a holtat“ s minden gondolatom csak a „szent, titkos Holnap“.

Ezért nincsenek emlékeim. Csak, ha fölpiszkálnak, akkor emlékezem.

Emlékezem egy nemes arcélú s még nemesebb lelkű ifjú öregúrra. Hófehér szakállá szelíden kuszorúzta gyermekdeden mosolygó arcát. Drága jóbarátom, felejthetetlen mesterem, szellemi apám ott ült minden áldott nap, ugyanazon kávéházi széken s a nagy tüköruvegen át kibámult az előtte nyüzsgő utcai életre.

Közismert alakja hozzátartozott az Andrássy út képéhez, tradíciójához.

Egész művészcsoport sereglett mindig körülötte s áhitattal hallgatta szavát. Pedig inkább szófukar volt s legkevésbé szónok. De prófétai ihlet sugárzott minden szavából s ragyogó apró szeméből, mikor a kialakuló nemzeti művészetről beszélt, melynek ő rakta le „félénk“ alapkövét. (Milyen merészek voltak e „félénk“ alapkövek!) Sok híve, követője,

utánzója akadt. Követték meggyőződésből, egyéni varázsának szuggesztív hatása alatt.

Én mindezek fölött, még azon tudományos, filozófiai elgondolás alapján is, melyet ma is fenntartás nélkül vallok, hogy az országonként el-különböző nemzeti művészet kialakulván, még a mai internacionális levegőben is, kikerülhetetlen történelmi szükségesség.

*

Az egykori lelkesedést felváltotta egy mindennel megalkuvó opportunitás. Nines művészi meggyőződés, csak pár tucat snob személyes divatú változásához való alkalmazkodás. Akik hajdan még cipőtalpukat is tele tulipánozták, éveken át rossz, barokknak nevezett imitációkkal árasztották el az országot, most pedig a nyugat túlzó „racionalistáit“ majmolják — kritika nélkül. Imitáció, imitáció!

Semmi eredeti, egyénien nemzeti vonás. Ezen a zürzavarosan kozmopolita, karakter nélküli Budapesten alig látni egy-két szemernyit az országnak, népnek lelkéből, melyből minden igaz művészetnek sarjadni kellene. Azért végül mégis csak Lechnernek lesz igaza.

*

A „Magyar Iparművészet“ egyedül tartja még a zászlót. Tartja, folyton gyengülő kézzel. Mert lehetetlen a kis, alkalmazott művészeti ágakkal irányítani a monumentális művészetek fejlődési útját.

Ellenkezőleg, mindig az építészet volt a korszak-és stílusalkotó.

A „Magyar Iparművészet“-nek, ha igazán akarja célját szolgálni, nem szabad a betűhöz ragaszkodva, csak „ipar“-művészettel foglalkoznia. Bele kell kapcsolódnia az életbe, többet törődni az építészettel (mint ahogy építészeti folyóiratok közölnek berendezéseket, sőt egyes ipartárgyakat is). Ezután ismét azzá lehet, ami egykor volt: izzó, lelkes művészcsoportok központja, zászlóvivője.

Emlékezem.

VÁGÓ JÓZSEF

Kegyelettel ápolom az emléket annak az időnek, amidőn abban a ritka szerencsében részesültem, hogy Ráth György szűkebb gárdájának tagja voltam és egész valómmal bűvkörében éltem. Magam előtt látom, amint az ezredéves kiállítás után, az akkor már erős lendületnek indult iparművészeti mozgalmak élén fáradhatatlanul buzgókodik, hogy az iparművészet kitűnőségeit és a gyakorlat embereit összehozza, s híveket toborozzon a magyar iparművészeti törekvések számára. Korának egyik hatalmas, eredeti egyénisége volt. Küldetése volt, hogy a magyar iparművészet nagy munkájában hathatósan közreműködjön. Ő nemcsak életében kívánt alkotni, hatni és gyarapítani, hanem a maga eszméinek és törekvéseinek a jövőben fokozódó érvényre juttatása révén is akart szolgálatot tenni a magyarságnak, amelyen odaadó, de egyúttal előrelátó, bölcs szeretettel csüggött. Szerette az ifjúságot; munkatársaiért mindent tenni kész. A tehetséget, az iparkodást minden tőle telhető módon támogatta; az iparművészeti irodalmi munkásságot, amely téren maga is maradandó beesű műveket alkotott, megkönnyítette és elő-

segítette. Amint egész élete szakadatlan munka volt a jóért, szépért, igazságért és a haza üdvéért, úgy halálában is arra törekedett, hogy belőle haszon háramoljék a szegény magyar hazára.

VIG ALBERT

• K R Ó N I K A •

PETROVICS ELEK KITÜNTETÉSE. Szépművészeti múzeumunk kiváló főigazgatóját újabb kitüntetés érte a napokban. A francia köztársaság elnöke a becsületrend lovagjává nevezte ki. Ezzel a figyelmességgel nyilvánvalóan azokat az érdemeket kívánták honorálni, melyeket az ő vezetése alatt álló nagyszerű intézmény a francia festészet és grafika köréből vett kiállításaiival a klasszikus francia kultúra elmélyítése érdekében cselekszik. A hosszú betegségéből lábadozó Petrovicsnak barátai és tisztelői meleg szerencsekívánatokban fejezik ki a kitüntetés alkalmából az ő személyéhez való ragaszkodásukat és szeretetüket.

SZEMÉLYI HÍREK. Berán Lajos az ő nemes és finom plakettművészetével már sok tisztelőt szerzett magának. Nemesak itthon, de külföldön is nagyraértékelik az ő lapidáris, egyéni éremstílusát. Most újabb kitüntetésben részesült. A Képzőművészek Egyesülete nemrég rendezett jubileumi kiállításán a szobrászművészeti nagy aranyérmét neki ítelték oda. Berán működése szorosan összefügg az iparművészettel s lapunk örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy a kitűnő kispasztikusnak ezt a kitüntetését a művészet barátaival tudassa.

Pogány Móríc építész az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat építészeti díját nyerte el. Méltó és igen tevékeny építész ért ezúttal az elismerés, akinek nemcsak az iparművészetünk multja, de Budapest és a vidék középítkezése körül is el nem évülő érdemei vannak. A Nemzeti Színház monumentális tervével, valamint sok és érdekes családi ház építésével egyképen rászolgált a kitüntetésre.

Hajós Alfréd ugyanezen alkalommal a Képzőművészeti Társulat részéről díszes elismerésben részesült. Hajós érdemeit a fedett uszoda révén és egy sereg kiváló sportépület terve nyomán itthon és külföldön a legkiválóbb szaktekintélyek is többször elismerték.

ÜNNEPI KIÁLLÍTÁS. Negyvenéves fennállását ünnepelte a most mult esztendőben a Magyar Képzőművészek Egyesülete. Ezt a jelentős dátumot előkelően nagyvonalú kiállítás tette emlékezetessé. A társulat nagy alapítóinak s elhalt, valamint ma is tevékeny tagjainak legjáva munkáit megfelelő csoportokba foglalták össze s ahhoz stílusos keretet is teremtettek. A Műcsarnok termeit Györgyi Dénes tanár tervei szerint ennek a kiállításnak tartamára átépítették s valósággal újjászületett kiállítócsarnok fogadta már az első nagyteremben a látogatókat. A megoldást, mely az oszlopsoros folyosó képzésével kitűnő tagolást és remek perspektívát adott a belépőknek, általános tetszéssel fogadta

a közönség. Az idén kiosztásra került két építészeti aranyérem közül az egyik Györgyi Dénesnek ezt az alkotását, valamint számos jeles tervét s gazdag művészi multját jutalmazta meg. Ugyanekkor a másik aranyérmét dr. Hüttl Dezső műgyetemi tanárnak ítelték oda. Az egyhangú határozattal odaítélt két fényes kitüntetés művészi körökben is nagy helyesléssel találkozott.

ZSOLNAY. Az Iparművészeti Társulat történetének legszebb ünnepnapjai szorosan egybefonódnak a nagy pécsi keramikusnak, Zsolnay Vilmosnak emlékével. Hatvanöt évvel ezelőtt vette át az apja által alapított kőedénygyárat, amelyben csakhamar a díszedények gyártására tért át. A perzsa, kínai s egyéb orientális díszű keramiai munkák először az 1873. évi bécsi kiállításon keltek nagy feltűnést. Öt évvel később már újabb s újabb technikai eljárásokkal és népies fajanszainkra emlékeztető motívumokkal vonta magára a párizsi kiállítás közönségének figyelmét. Később a Wartha Vincével együtt tökéletesített eoizin-edények csodás lüsztere előtt álltak elragadtatással a kül- és belföldi kiállításlátogatók. Negyven év óta ezek a fémfényű edények a világpiac minden táján díszösöget szereznek a magyar névnek. Oltárokat, kutakat, épületdíszeket készítettek Zsolnay keramiai díszanyagából s a Lechner-féle magyaros építészet virágzása idején nevét az úttörő nagy építész munkásságával együtt emlegették. A Pécsen lévő Zsolnay-múzeum a gyár egész munkásságát tanulságos módon szemlélteti és bemutatja a nagy mester két leányának, Sikorszky Zsuzsannának és Mattyasovszky Zsuzsannának Teréznek díszes munkáit is, amelyeket apjuk segítőtársaiként hoztak létre a nagyhírű üzemben. N. P.

VIDÉKI MOZGALMAK. Miskolc városa igen érdekes újítást kezdeményezett. Időnként művészeti kiállítást rendez antik iparművészeti emlékekből. Most volt az első ilyenmű kiállítás, melyen a régi miskolci családok antikvitásait mutatták be, túlnyomórészt bútorkat és porcellánokat.

Sopron idei nyara kétségkívül a legelőkelőbb színvonalú szórakozást fogja nyújtani az Ausztria felől jövő idegeneknek. Május 26-án nyílik meg a művészeti és történelmi kiállítás, melynek anyagát immár évek óta gyűjtik és készítik elő a kiállítás rendezői.

A különböző vidékek gyöngyösbokrétái igen jó vonzóerőnek bizonyulhattak az utóbbi években. Ahány filléres vonat lesz az idei nyáron, mindegyikhez fog csatlakozni egy helyi gyöngyösbokréta. Eddig a következőket sikerült feljegyezni: Mohácson sokácbokréta, Gödöllőn egyszerű gödöllői, Baján bácskai, Szombathelyen vasi, Pécsen baranyai, Kalocsán kalocsavidéki, Kecskeméten híros, Zalaegerszegen zalaegerszegi gyöngyfűzér, Balassagyarmaton pedig palócbokréta. És természetesen Gyöngyösön gyöngyösbokréta.

A somogy megyei Karádon népies és magyaros motívumú háziipari termékek készítésére indított Igmándy-Hegyessy Lászlóné mozgalmat s máris mintegy 2—300 asszonyt foglalkoztatnak az ottani műhelyben, akiknek munkáit a környék városaiiban is szívesen vásárolják.